

preparation of IT-specialists. On the basis analysis of researches of preparation future IT-specialists and experience of pedagogical activity the features of professional preparation of future IT-specialists are certain. Methodical recommendations are offered in relation to development of professional competence of future IT-specialists in the process of their professional preparation.

Key words: *IT-specialists, competitiveness, problems of professional preparation, professional competence, features of professional preparation.*

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. І.С. Войтович.

Одержано редакцією 10.04.2017 р.

УДК: 378: 811. 111' 271 - 057. 875

П.І. МІГІРІН

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Резюме. У статті розглянуто питання, пов'язані із застосуванням ефективних форм і методів викладання іноземної мови професійного спрямування для студентів немовних спеціальностей.

Ключові слова: професійне спілкування, комунікативна компетенція, інноваційні технології, пізнавальна діяльність, засоби візуалізації.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах інтеграції України до Європейського простору зростають вимоги до майбутніх фахівців, які передбачають не лише високий рівень знань і умінь за фахом, а й володіння іноземною мовою (ІМ). Навчання ІМ стало невід'ємним компонентом гуманітарної освіти, а володіння іноземною мовою – не лише показником високого культурного рівня особистості, а й запорукою її успішної професійної діяльності. Ось чому вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей набуло особливої актуальності й стало предметом низки наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему викладання іноземних мов на факультетах немовного профілю висвітлено у працях Г.В. Абрамовича, А.Л. Бурана, І.Л. Біма, П.Б. Гурвича, Г.Д. Гусейнзаде, Н.О. Заніздра, Б.А. Лapidуса, Ю.І. Пассова, І.В. Рахманова, С.П. Шатилова, М. Маккартні (Michael McCarthy), І. Нейшна (I. Nation), Н. Шмітта (N. Schmitt) та ін. Вчені зазначають, що цей процес є дуже важливою складовою фахової підготовки студентів немовних спеціальностей, оскільки сприяє продуктивній взаємодії з навколишнім світом, тобто успішному професійному становленню майбутнього фахівця. Нині перед вищою школою виникла потреба пошуку і впровадження у практику актуальних методів навчання іноземної мови, які сприятимуть формуванню у студентів міжкультурних і професійно орієнтованих умінь.

Мета статті – розглянути шляхи вдосконалення методів викладання іноземної мови у немовних навчальних закладах з урахуванням спеціалізації студентів у процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, коли сучасний світ все більше набуває глобалізованого характеру існування, спостерігається тенденція до встановлення зв'язків між різними регіонами земної кулі на основі міжнародного розподілу праці, що веде до розвитку міжнародної інтеграції. В основі відносин між країнами різних континентів лежить міжкультурна комунікація. Як показує світова практика, тільки шляхом знаходження консенсусу людство зможе вирішити глобальні проблеми і захиститися від самознищення. І тому наші співвітчизники мають бути готовими до міжнародних контактів, чітко усвідомлюючи свої і чужі національно-культурні особливості. Нині потрібні фахівці, які б володіли професійно орієнтованими мовними знаннями і вміннями, а також могли б налагоджувати й розвивати зв'язки на всіх рівнях [1, 76].

У вищому технічному навчальному закладі іноземна мова не є основним предметом. Час, відведений програмою на опанування даної дисципліни, є недостатнім для досконалого вивчення. Виходячи з цього, треба розуміти, що одним з головних завдань викладачів є забезпечення високого рівня мотивації вивчення іноземної мови. Розуміння викладачем інтересів студентів сприяє ефективному розв'язанню завдань навчальної дисципліни та плідній підготовці майбутніх фахівців, а також дає можливість викладачу впливати на саморегуляцію навчальної діяльності студента, що є одним із суб'єктивних факторів становлення висококваліфікованого спеціаліста.

Для того, щоб визначити особисту значущість для студентів тих чи інших мотиваційних передумов оволодіння іноземною мовою, серед студентів ряду немовних вишів було проведено анкетування на предмет виявлення чинників активізуючої саморегуляції вивчення даної дисципліни. Вважаючи англійську мову універсальним засобом спілкування у різних країнах, студенти цих вищих технічних закладів освіти, згідно з результатами анкетування, відзначили чинник «вільне володіння іноземною мовою дає змогу спілкуватися з людьми майже з усього світу» як першорядний. Під час опитування також було виявлено, що багато студентів мають бажання поїхати за кордон з метою практикування мовлення з носіями мови. Приїзд в Україну багатьох іноземних музикантів і бажання відвідувати численні міжнародні музичні фестивалі та інші заходи за кордоном стимулює сучасну молодь до вивчення іноземної мови. Думка про те, що робота на підприємстві з іноземними інвестиціями дає змогу краще влаштуватися у житті, спонукає більшість молодих людей намагатися працевлаштуватися саме на таких підприємствах. Тому результати анкетування показали, що саме цей фактор виявився другим за рівнем впливу.

Результати дослідження засвідчують, що велика кількість студентів вважає необхідним вивчати іноземну мову через наукову діяльність, якою вони займаються сьогодні або мають намір займатися після отримання диплому про вищу освіту. Наприклад, іноді студенти стикаються з проблемою відсутності матеріалу українською або російською

мовами при написанні курсових, бакалаврських та дипломних робіт, що викликає необхідність використовувати іноземні джерела. Бажання участі у міжнародних наукових конференціях професійного спрямування також спонукає студентів до опанування іноземною мовою. Отже, фактор «Іноземна мова потрібна для наукової діяльності» опиняється на третьому місці.

На сьогоднішній день існує багато програм з обміну студентами, які надають їм змогу покращити свої професійні якості, обмінюватися досвідом з іноземними колегами, а також дають шанс отримати високооплачувану роботу за кордоном. Аналіз проведеної роботи показує, що такий чинник як бажання працювати закордоном опиняється на четвертому місці, маючи середнє значення 4,4 у розподілі чинників активізуючої саморегуляції залежно від рівня їх впливу.

На п'ятому місці знаходиться бажання студентів досягти успіху у навчанні. В процесі дослідження було з'ясовано, що, на думку студентів, кожна освічена людина, а тим більш людина з вищою освітою має володіти хоча б однією іноземною мовою. Також було встановлено, що володіння іноземною мовою є необхідним для самовираження та самовдосконалення студентів.

Власний педагогічний досвід підтверджує той факт, що однією з прогресивних форм забезпечення інтенсифікації процесу навчання ІМ на сьогодні залишається реалізація комунікативних ситуацій у рольових та ділових іграх, метою яких є формування у студентів професійно орієнтованих умінь не тільки в говорінні, але й у читанні, аудіюванні, письмі під час розв'язання ними різних проблем ділового та повсякденного життя. Поєднання мовного тренування з мовленнєвою практикою забезпечує перехід від свідомого вивчення мови до формування сталих мовленнєвих навичок.

Існують рекомендації для студентів немовних спеціальностей якомога раніше починати враховувати спеціалізацію у процесі навчання іноземної мови і проводити її систематично протягом усього курсу навчання. Професійна спрямованість здійснюється у процесі мовленнєвої діяльності: читанні та усному мовленні. При цьому важливо, щоб студенти, перш за все, оволоділи професійною лексикою. З метою успішного рішення цієї проблеми викладач проводить відбір лексичного матеріалу, враховуючи спеціалізацію. Для цього він повинен тісно співпрацювати з викладачами випускових кафедр, щоб чітко знати всі особливості майбутньої професійної діяльності студентів. Фахова лексика повинна бути засвоєна студентами як для усної, так і для письмової комунікації. Відбір лексики, яка найчастіше використовується, здійснюється за наступними напрямками: назва спеціальності, назва обладнання, назва матеріалів, назва процесів та операцій. Знання цієї лексики необхідне студентам для читання текстів за фахом і для усного мовлення як на основі прочитаних текстів, так і для професійного спілкування.

Під час практичних занять викладач може пропонувати всім студентам групи один і той же текст, потім різні тексти, але приблизно рівного ступеню складності з урахуванням індивідуальних можливостей. При цьому одночасно реалізуються принципи професійної спрямованості навчання і диференційованого індивідуального підходу. Робота з текстами проводиться спочатку на занятті під керівництвом викладача, а потім самостійно. Найбільш складні та специфічні терміни рекомендується надавати студентам до чи після тексту. Для перевірки розуміння прочитаного використовуються різні прийоми контролю – тестова перевірка, відповіді на питання по змісту прочитаного, анотація чи реферування. В подальшому кожному студенту пропонується окремий текст і дається певний час на його опрацювання [2, 19]. Студент повинен прочитати, зрозуміти і передати зміст у письмовій або усній формі. Самостійна робота студентів із текстами за фахом є необхідною і корисною. Вона буде готувати їх до читання технічної документації, правил експлуатації обладнання у процесі їх майбутньої професійної діяльності.

Робота з науковим текстом повинна включати вправи, спрямовані на розуміння особливостей його специфіки. Знання цих особливостей дозволить студентам не тільки детально розуміти тексти, а й навчить вмінням виразного монологічного наукового висловлювання. При реалізації подібної комплексної методики досягається повне розуміння тексту, здійснюються когнітивні стратегії студента, які готують студента до використання отриманої інформації і умінь під час говоріння або письма.

Розвитку вміння розуміння на слух тексту професійної спрямованості сприяють спеціально підготовлені викладачем тексти для аудіювання. Підготовка таких текстів вимагає від викладача урахування наступних моментів: тексти повинні бути невеликими за обсягом, не включати велику кількість нових лексичних одиниць, мають бути закінченими за змістом і не давати великий об'єм інформації. Перед аудіюванням треба ввести нову лексику, без знання якої студенти не зрозуміють зміст висловлювання. Студентам пропонується прослухати текст два рази і потім виконати вправи на перевірку розуміння прослуханого. Розвиток вміння діалогічного мовлення починається з розпоряджень, прохань та питань, які включають професійну лексику. Потім завдання ускладнюються і студентам пропонується скласти діалоги з питань професійної діяльності. Ефективним засобом для розвитку мовленнєвої компетенції, як зазначалося вище, є рольові ігри, проведенню яких передують ретельна підготовча робота. У професійно спрямованому навчанні іноземної мови важливе місце займає монологічне мовлення. Студенти вчать розповідати про свою майбутню спеціальність, про сферу їх майбутньої діяльності і проблеми, пов'язані з нею.

Ці висловлювання будуть мотивовані, обумовлені конкретною ситуацією спілкування і, безумовно, будуть сприяти активізації пізнавальної діяльності студентів. Проблемні ситуації є хорошим стимулом для монологічного висловлювання. Необхідно створювати ситуації, які примушують студентів мислити, аналізувати, порівнювати [3, 45].

При виконанні соціального замовлення суспільства, пов'язаного з підготовкою фахівця, який добре володіє іноземною мовою, викладач повинен використовувати у процесі навчання не тільки традиційні, але й інноваційні технології, такі як Інтернет-ресурси. Інтернет представляє собою необмежене джерело новітніх матеріалів на іноземній мові за різними фаховими напрямками. Студент може ознайомитися з останніми дослідженнями, винаходами, результатами експериментів у різних галузях, накопичуючи при цьому професійну термінологію. Ці матеріали він може використовувати для підготовки доповідей на наукову конференцію.

Іноземна мова викладається в університеті на практичних заняттях. Тому задача викладача подати новий матеріал на занятті так, щоб студенти могли зрозуміти про що йде мова, а потім одразу практикуватися у використанні цього матеріалу. Якщо мова йде про граматичний матеріал, то краще пояснювати тему, використовуючи щонайменше дошку, де викладач може відобразити граматичні правила та конструкції її використання. Якщо на занятті розглядається новий лексичний матеріал, то доречно використовувати малюнки та плакати. Студенти технічних спеціальностей вивчають різноманітні установки (силові, енергетичні, турбогенераторні і т.д.), і вони вже мають знання про них рідною мовою, але їм набагато простіше запам'ятати лексику, пов'язану з конкретним предметом, дивлячись на нього. Отже, використання візуальної підтримки спрощує розуміння мови доповідача студентами з низьким рівнем знань. Візуалізація як засіб подання матеріалу для вивчення іноземної мови має психологічне підґрунтя, оскільки активізує психічну активність студентів. Візуально підкріплений матеріал викликає інтерес та бажання студентів до вивчення іноземної мови, збільшує об'єм вивченої інформації та інше.

У сьогодинському світі інформаційних технологій при викладанні ІМ у вищому навчальному закладі існує безмежна кількість та різноманітність застосування та використання засобів візуалізації. За допомогою інтерактивних, мультимедійних технологій існує можливість створення візуального матеріалу як для подання лексичного, так і граматичного матеріалів, а також проведення модульного тестування з багатьох дисциплін. Крім того, візуальний матеріал за допомогою комп'ютерних технологій можливо створювати для різних рівнів підготовки студентів у процесі вивчення ІМ.

Завжди треба пам'ятати про те, що будь-який новий матеріал треба подавати, починаючи від простих явищ чи елементів та поступово переходити до більш складних. Таким чином, спочатку треба вводити прості лексичні одиниці (підкріплюючи їх візуальними елементами: слово та візуальний матеріал, що його відображає), а потім більш складні компоненти та поняття. Так, для студентів – майбутніх інженерів можна показати спочатку малюнки різних частин механізмів, складних агрегатів та іншого, а потім увесь комплекс повністю. На першому етапі студенти запам'ятовують окремі лексичні одиниці, а потім можуть описати дану установку, перераховуючи її компоненти та функції. Студентам старших курсів можна показувати малюнок чи схему та просити студентів описати їх, використовуючи раніше засвоєний матеріал та окремі лексичні і граматичні одиниці. Шляхом розробки більш досконалих організаційних форм та методичних прийомів навчання можна досягти підвищення ефективності викладання ІМ професійного спрямування.

Однією із форм є написання реферату на тематику майбутньої професійної діяльності студента та його презентація іноземною мовою. Метою проведення презентацій є поєднання практичного володіння іноземною мовою з формуванням професійно орієнтованих навичок мовлення. Написання реферату на тематику курсової або дипломної роботи студента гарантує повну оригінальність роботи.

Перед самостійною роботою над рефератом викладач проводить ретельну підготовчу роботу на занятті з метою навчити студентів працювати з оригінальною, аутентичною іншомовною літературою із спеціальності, збагатити словниковий запас і оволодіти практичними навичками проведення презентацій. На заняттях з ІМ студент розширює та закріплює знання термінологічної лексики із спеціальності, оволодіває граматичними конструкціями. З метою ефективного оволодіння методикою проведення презентацій іноземною мовою на професійну тематику викладачі пропонують студентам набір вправ на формування іншомовної комунікативної компетенції усного професійного спілкування. Все це дозволяє провести презентацію на високому рівні. Як правило, презентація готується з використанням комп'ютерної програми PowerPoint, що допомагає слухачам зрозуміти не тільки загальну інформацію, представлену у доповіді, але й найменші деталі. Найбільш складні технічні характеристики, класифікації та особливості можна продемонструвати на екрані у вигляді схем, таблиць, малюнків та графіків.

Оскільки комунікативна спрямованість навчання іноземної мови є домінуючою, одним із найбільш вагомих елементів проведення презентацій є запрошення до обговорення студентами представленої проблеми чи теми. Аудиторія може задавати питання доповідачу, давати свій коментар або додаткову інформацію по темі, що обговорюється [4, 159]. Така дискусія представляє собою елемент непідготовленого, спонтанного професійного спілкування. Відношення студента до мовленнєвих форм стає неформальним, його увага фокусується на змісті висловлювання. Презентація реферату на професійно спрямовану тематику дає практичні результати, які виражені у підвищенні комунікативної компетенції студентів, що являється головною метою навчання ІМ у вищих технічних навчальних закладах.

В умовах постійного впровадження нових інформаційних технологій розробка навчальних матеріалів у форматі системи 'Moodle' всебічно стимулюватиме організацію дистанційного та самостійного навчання згідно з вимогами та потребами навчального закладу. Цей інструмент дозволяє проводити форуми, олімпіади, дискусії іноземною мовою, чи здійснювати інші форми спілкування в режимі реального часу з метою обміну текстовими повідомленнями. Розробка та впровадження навчально-методичних матеріалів на платформі 'Moodle' дозволить збільшити автономність студента, підвищити мотивацію та сприятиме кращій реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання в цілому. Застосовуючи цю систему, викладач має змогу отримувати доступ до доволі складної форми контролю – складання детального звіту про те, хто зі студентів, коли та скільки разів заходив у систему та намагався зробити те чи інше завдання або тест. Також кожен студент зможе отримати індивідуальний звіт про те, скільки балів він набрав з максимально можливої кількості [5, 82]. Великою перевагою такої системи управління навчанням є можливість доповнювати авторські розробки для навчання ІМ аутентичними матеріалами, що розміщені у відкритому доступі мережі Інтернет, при цьому зберігаючи авторські права на відповідні навчально-методичні матеріали. Система 'Moodle' дозволяє зробити освітнє середовище більш гнучким відповідно до вимог, які пред'являють сьогодні міжнародні відносини.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, модульність організації навчального процесу передбачає використання різноманітних методик та технологій у роботі викладача з урахуванням рівня володіння

іноземною мовою та потреб студентів, а також здійснення поточного та підсумкового контролю засвоєння навчального матеріалу.

Враховуючи те, що знання іноземної мови є невід'ємною складовою професійної підготовки, розробка та використання навчально-методичних матеріалів для навчання іноземної мови студентів технічних спеціальностей повинні задовольняти вимоги майбутніх науковців, даючи їм можливість здобути достатні знання мови для вивчення та використання найновіших досягнень світової практики за фахом, і для здійснення свого власного внеску у розвиток вітчизняної та світової науки і техніки.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Абрамович Г.В. Суть іншомовної компетентності як мети професійної технічної освіти / Г.В. Абрамович // Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки; №4. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2005. – 76 с.
2. Буран А.Л. Обучение студентов неязыкового вуза профессионально-ориентированному чтению: автореф. дис. ... канд. пед. наук / А.Л. Буран. – Томск, 2006. – 19 с.
3. Гусейнзаде Г.Д. Обучение речевой коммуникации на иностранном языке / Г.Д. Гусейнзаде. – Баку: Изд-во Мутарджим, 2011. – 45 с.
4. Заніздра Н.О. Формування професійного мовлення студентів технічних спеціальностей у ВНЗ / Н.О. Заніздра // Вісник Кременчуцького ДПУ. Випуск 2(37). – Кременчук: КДПУ, – 2012. – 159 с.
5. McCarthy Michael. Discourse Analysis for Language Teachers / Michael McCarthy. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – P. 82.

П.И. МИГИРИН. ИЗУЧЕНИЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК СОСТАВНОЙ ЧАСТИ ГУМАНИТАРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ВЫСШЕГО ТЕХНИЧЕСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Резюме. В статье рассматриваются вопросы, связанные с применением эффективных форм и методов преподавания иностранного языка профессиональной направленности для студентов неязыковых специальностей.

Ключевые слова: профессиональное общение, коммуникативная компетенция, инновационные технологии, познавательная деятельность, средства визуализации.

P.I. MIGIRIN. STUDY OF THE FOREIGN LANGUAGE AS A CONSTITUENT OF THE HUMANITARIAN EDUCATION UNDER THE TERMS OF HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTION

The summary. This article deals with the issues relative to applying efficient forms and methods of teaching foreign language of professional orientation for the students at non-linguistic faculties.

Key words: professional communication, communicative competence, innovative technologies, cognitive activity, means of visualization.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. М.І. Талєєва.

Одержано редакцією 16.03.2017 р.

УДК: 378. 015. 3: 159. 955. 4

Н.Л. СИДОРЧУК

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА РЕФЛЕКСИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ

Резюме. У статті здійснено дефінітивний аналіз та взаємозв'язок основних понять дослідження «культура», «професійна культура», «рефлексивна культура». Визначено зміст та структуру рефлексивної культури майбутніх інженерів-будівельників.

Ключові слова: культура, професійна культура, рефлексивна культура, рефлексивна культура інженера-будівельника, рефлексія.

Постановка проблеми. Науково-теоретичний аналіз проблеми дослідження передбачає вияв та обґрунтування провідних категорій і понять згідно мети та завдань дослідження, що забезпечує цілісний розгляд та розкриття його проблематики. Розкриття сутності і структури рефлексивної культури майбутніх інженерів-будівельників передбачає звернення до дефінітивного аналізу та взаємозв'язків понять «культура», «професійна культура», «рефлексивна культура». Розширення поля досліджень рефлексії в поєднанні із комплексним міждисциплінарним її розглядом у межах інтегративного, системного та діяльнісного підходів до вивчення людини забезпечує синтез й узагальнення результатів теоретичних і емпіричних пошуків, що дозволяє схарактеризувати рефлексивну культуру як складову загальної культури особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування рефлексивної культури займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як: Т. Бондаренко, Г. Давидова, В. Єлісеєв, М. Карнелович, С. Литвиненко, К. Павелків, В. Раскалінос та ін.

Метою статті виступив теоретичний аналіз змісту та структури рефлексивної культури майбутніх інженерів-будівельників.

Виклад основного матеріалу. У руслі дослідження привертає увагу звернення науковців до проблеми професійного самовизначення як акту прийняття рішення у проблемній ситуації. Професійне самовизначення спрямовується на самопізнання й самоствалення як до особистості й професіонала; вияв та визнання значущих аспектів свого життя, професійних цілей і планів. Прийняття рішення у проблемній ситуації, згідно Н. Крилової,

© Н.Л. Сидорчук, 2017